

Montserrat Fabra, una soprano gironina de la postguerra

Montserrat Fabra Bassegoda (Portbou, 17 de gener de 1922 - Girona, 26 de febrer de 2012) va ser una cantant lírica gironina molt notable. Amb una bona veu i una formació important, va emprendre una carrera en l'àmbit de l'òpera i la sarsuela. Va ser una persona coneguda i reconeguda a la seva ciutat, com a cantant i, per a més persones, com a artesana de la rellotgeria, professió a la qual va retornar quan va veure que ja no li quedava recorregut en el món del cant. Quan es compleixen deu anys de la seva mort, volem recordar la soprano que va ser.

Text > **JOAN MANEL BARCELÓ SITJES**, pedagog i membre dels Amics de l'Òpera de Girona
Fotos > **FONS FAMÍLIA FABRA**

Els Fabra van ser al llarg del segle xx una família amb una considerable presència a les comarques gironines, tant en l'àmbit artesà com en el musical. El precursor en ambdós camps va ser el pare de l'artista, Joan Fabra Vicenç (Sant Climent Sescebes, 19 d'agost de 1895 - Girona, 19 d'abril de 1978), que va aprendre l'ofici de rellotger a Maó, en els temps lliures, quan hi feia la mili. Més tard va perfeccionar l'aprenentatge a França. Joan Fabra va posar una rellotgeria a Portbou i després a Girona, a la plaça del Vi, a les voltes de just davant l'Ajuntament. El domicili familiar va situar-se força temps al carrer de l'Albereda, al segon pis del número 15. El pare devia tenir manetes, i no menys cap, perquè aviat es va convertir en un dels rellotgers de més fama de les comarques gironines, encarregat del manteniment de molts dels rellotges d'edificis públics. L'habilitat artesana va permetre a Joan Fabra dedicar-se, també, a la fabricació d'instruments.

La música era una de les aficions de Joan Fabra, que va ser músic autodidacte gràcies a la seva oïda aguda. Amb el temps, Fabra va passar a construir instruments de vent, labor

en què també va reeixir. Va ser el músic cassanenc Robert Vilallonga i Vila qui va animar el senyor Fabra a reparar i després a construir instruments. Va esdevenir lutier amb naturalitat: la fabricació d'instruments formava part del seu ofici d'artesà, de manera que treballava amb rellotges i amb instruments alhora, al mateix taller. Lluís Brugués ens explica que, com a lutier, Fabra va perfeccionar el diapasó dels instruments de fusta. Hi ha registrades dues patents seves l'any 1929, l'una per a la fabricació de tiples i l'altra, de tenores.

L'interès de Joan Fabra per la música va servir d'estímul perquè els fills realitzessin estudis musicals, primer la Montserrat i després en Joan (Girona, 4 de juliol de 1923 - 7 d'abril de 2014), que va ser un pianista notable i va exercir també com a director d'orquestra, en una llarga carrera musical que va dels anys cinquanta als noranta, amb el sobrenom de *Nitu*. La col·laboració artística i la coexistència entre els dos germans van ser continuades. Van compartir el taller de rellotgeria i l'habitatge familiar, donat que la Montserrat va restar soltera. I en Joan acompanyava freqüentment la soprano en els assajos, en recitals i

>>> Joan Fabra i Montserrat Fabra.

>> La soprano, al centre, en una funció de *Bailando nació una estrella*, al Teatro Español de Barcelona, l'any 1951 o 1952.

en alguns concerts amb l'orquestra on ell toqués.

La Montserrat va passar un moment difícil l'any 1939, quan el seu pare va ser jutjat en el primer consell de guerra dels ocupants franquistes, acusat de «rebel·lió militar» (ironies de la vida, que els revoltats contra la República acusessin amb tals termes els republicans). En el consell de guerra sumaríssim en què van ser «jutjats» vuit acusats (que no va durar ni una hora), el fiscal demanava per a Joan Fabra la pena de mort, un resultat que per sort no es va produir. Als disset anys, i per un temps, Montserrat Fabra es va haver de fer càrrec del taller de rellotgeria.

Carrera com a soprano

La futura cantant va iniciar els seus estudis de piano amb Rogeli Sánchez i va ingressar a Can Rosés, que acabaria sent el Conservatori de Girona Isaac Albéniz. També va tenir com a professor el mestre Casellas. En el terreny del cant, la seva professora principal va ser la soprano Carme Bau Bonaplata.

Per formar-se en aquest àmbit, Montserrat Fabra es va haver de traslladar a Barcelona durant diversos anys. Amb el convenciment i la força de caràcter que tenia (el fet que de jove fos molt riallera podia enganyar), va fer un intent de continuar els seus estudis a Milà, amb la idea d'anar-se formant mentre obtingués alguns guanys que li permetessin mantenir-se. Però, segons ella mateixa va manifestar, «estuve durante un mes y desde luego me hubiera gustado quedarme más tiempo. Pero hacía poco que Italia había salido de una guerra y el teatro, en aquel momento, estaba en crisis por falta de subvenciones» (revista *Usted*, núm. 23, XI-XII, 1953, p. 6).

Com en tota trajectòria professional, la carrera de Fabra com a cantant va passar per diverses etapes. Les primeres actuacions en públic van tenir lloc en petits concerts a la mateixa ciutat de Girona, a finals dels anys quaranta. Entre els anys 1951 i 1952, la trobem en musicals a Barcelona, en què va assolir un ràpid i creixent reconeixement públic. Al Teatro Espa-

ñol va destacar a *Bailando nació una estrella*, i al Teatre Còmic del Paral·lel, a la revista *Si Eva fuera coqueta*. Confirma l'èxit una ressenya sobre les protagonistes del musical *Bailando nació una estrella*: «y las ya famosas Lita Rey y Montserrat Fabra en roles importantes, y que se mantuvo en este foro hasta finales de enero de 1952». Però la cantant va decantar-se cap a la vessant lírica, i el 1953 va participar en diverses sarsueles, com *La alsaciana* i *Doña Francisquita*.

El juny del mateix any 1953, Montserrat Fabra compareix per primera vegada en una òpera: *Marina*. El 1954 la trobem en una gira operística per diversos teatres de províncies de la Península: a Almeria, Figueres, Girona, Alacant i Burgos, entre d'altres. En aquell moment va coincidir força amb el tenor Josep Permanyer. El 1955 es va produir un moment culminant, quan va protagonitzar *Marina* en unes funcions a Lloret, interpretades justament al lloc en què s'ambienta l'òpera d'Arrieta. Va ser coincidint amb el centenari de l'estrena de l'obra i amb

>> Entre el director palamosí Adrià Sardó i el tenor gironí Fausto Granero en una funció de l'òpera de Donizetti *Lucia di Lammermoor*, el 20 d'octubre del 1961 al Teatre Municipal de Girona.

la intervenció de l'orquestra i els cors del Liceu. Tot i l'èxit, Fabra no va aconseguir actuar al Liceu ni en altres coliseus de primer nivell. Entre el 1955 i el 1961 va protagonitzar diverses òperes. L'última funció en què va assolir notorietat va produir-se el 1960 i el 1961, en dues interpretacions de l'oratori de Händel, *El Messies*, al Teatre Municipal de Girona i al Palau de la Música, amb l'Orfeó Cants de Pàtria. Les últimes òperes protagonitzades per Montserrat Fabra de què tenim notícia es van oferir al Teatre Municipal de Girona el 1961: *Lucia di Lammermoor* (29 d'octubre) i *Marina* (26 de novembre). A *El Messies* i a *Lucia* la cantant va compartir protagonisme amb el tenor Fausto Granero, també gironí, la carrera del qual es trobava aleshores en un moment de pujança. I fins a mitjan anys seixanta va participar en recitals i com a solista en concerts corals.

Pel que fa al repertori líric, cal esmentar la participació en papers protagonistes en sarsueles, com ara

Molinos de viento, *Bohemios* i *Doña Francisquita*. I en el gènere operístic, a *Il barbiere di Siviglia* (com a Rosina), *Lucia di Lammermoor* (com a Lucia), *Rigoletto* (com a Gilda), *La traviata* (com a Violeta), *Marina* (com a Marina) i *La bohème* (com a Mimí).

Valoracions

A mitjan anys seixanta, Montserrat Fabra va abandonar la seva carrera lírica i va retornar a la feina familiar, a la coneguda Rellotgeria Fabra. Ara fa deu anys, i amb motiu de la mort de la cantant, moltes van ser les veus que lamentaven que no hagués gaudit de més reconeixement: Joan Domènech Moner, Pere Garcia Vidal, Lluís Brugués Agustí o Moisès de Pablo (per ordre d'aparició). Amb el present escrit ens sumem a la reivindicació de la figura de l'artista.

Sobre la veu de la soprano es troben força comentaris en la premsa de l'època, que coincideixen en alguns trets que sintetitzarem, ja que no n'hem localitzat enregistraments sonors. La seva tessitura era de soprano lleugera i, per tant, amb una especial facilitat per als aguts i les agilitats vocals, però amb un registre ampli que li permetia arribar a notes més greus, pròpies de contralt. El timbre era cristal·lí i agradable. Pau Civil, tenor i professor del Conservatori del Liceu, va comentar, l'any 1960, en relació amb la veu de Fabra: «Tiene gran escuela y una fibra interpretativa excepcional, lo cual, unido a su bien timbrada voz, la presenta como una gran cantante». En definitiva, es coincidia en el fet que l'instrument vocal de Montserrat Fabra estava «ben dotat», usant l'expressió emprada per un comentarista de *La Vanguardia* el desembre del 1951.

En òpera no tot és veu, perquè les obres es representen. Montserrat Fabra tenia facilitat per moure's a l'escenari i per interpretar. Segurament, aquesta facilitat li venia de la seva afició al teatre. Es va donar el cas episòdic que, de jove, la futura cantant va protagonitzar una pel·lícula curta, *El castillo maldito*, dirigida per Antoni Varés l'any 1949.

La vàlua de Montserrat Fabra va ser reconeguda pels seus contemporanis. El fet que els directors locals que la coneixien —Francesc Civil, Rogeli Sánchez Viñas i Josep Viader— l'integressin com a solista en concerts rellevants n'és un exponent important. És evi-

dent, però, que en el seu itinerari líric Montserrat Fabra no va poder arribar als coliseus operístics de primer nivell. Una de les explicacions s'obté en constatar que, en l'època de la postguerra, el circuit artístic operístic era molt migrat. I també, a partir de les paraules de la mateixa interessada, que l'any 1986 deia, en una entrevista del periodista Pere Madrenys, desaparegut recentment: «Podria haver aprofitat més les meves qualitats de cantant, però no vaig trobar calçador».

La seva tessitura era de soprano lleugera i, per tant, amb una especial facilitat per als aguts i les agilitats vocals, però amb un registre ampli que li permetia arribar a notes més greus, pròpies de contralt

>> Programes, articles de premsa i fotografies relacionats amb la carrera de Montserrat Fabra com a cantant.